

УДК

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ У НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКАХ ЛЬВІВЩИНИ

Мирослава Каднічанська

*Середня загальноосвітня школа № 42 м. Львова
вул. Каштанова 9, м. Львів 79 038, Україна*

Розглянуто національні природні парки Львівщини – Яворівський та Сколівські Бескиди та особливості розвитку екотуризму на цих природоохоронних територіях. Висвітлено проблеми та перспективи використання національних природних парків для екотуризму.

Ключові слова: природно-заповідний фонд, національний природний парк, екотуризм, екотуристичний потенціал.

Сучасний туризм – найбільш популярна форма відпочинку, одна з найбільш потужних галузей світового господарства, суттєва компонента ринку послуг. Успіх справи туризму включає вирішення конфлікту між необхідністю для людини незабрудненого повітря, води, незайманого ландшафту і посяганням на їх чистоту і первинність з боку підприємств і самих людей.

Останнім часом актуальною є проблема збереження природних ландшафтів районів масового туризму, відпочинку людей. Серед різновидів туризму особливого поширення набуває екологічний туризм, що здійснюється переважно на рекреаційних територіях національних природних парків, біосферних заповідників, регіональних ландшафтних парків.

Екотуризм – це пізнавальний і відпочинковий вид туризму, зосереджений на природних (мало змінених людиною) територіях, який передбачає заняття різними формами активної рекреації у природних ландшафтах без заподіяння шкоди навколишньому середовищу [7, с.19].

До основних завдань розвитку екотуризму на рекреаційних природно-заповідних територіях належать такі:

- законодавче і нормативно-правове оформлення екотуристичної діяльності, яка провадиться в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України;
- розробка економічного механізму надання платних рекреаційних (туристичних) послуг, встановлення нормативів плати і розмірів платежів за надання таких послуг, створення на засадах самозабезпечення, самофінансування та самоокупності госпрозрахункових рекреаційних структурних підрозділів установ природно-заповідного фонду України;
- фінансове та організаційне забезпечення, відповідно до світових зразків, соціальною та рекреаційно-господарською інфраструктурою природно-заповідних територій та об'єктів, використовуваних для цілей туризму;
- розробка та облаштування науково-пізнавальних туристських маршрутів та екологічних освітньо-пізнавальних екскурсійних стежок відповідно до параметрів внутрішнього та зовнішнього пейзажного різноманіття природних ландшафтів;
- обґрунтування і механізм визначення допустимих рекреаційних навантажень на

- ландшафтні комплекси природно-заповідних територій, використовуваних в цілях відпочинку, туризму і лікування;
- інвентаризація та кількісно-якісна оцінка наявних на природно-заповідних територіях рекреаційних природних (бальнеологічні, кліматичні, лісові, пейзажні) та історико-культурних (музеї, пам'ятки архітектури, фортифікаційні споруди) ресурсів;
 - формування в туристів інтелектуально-гуманістичного світобачення та патріотичного ставлення до природної і культурної спадщини своєї країни [2].

Національні природні парки Законом України “Про природно-заповідний фонд” [1, с. 20] трактуються як природоохоронні, рекреаційні, культурно-освітні, науково-дослідні установи загальнодержавного значення, для яких рекреаційна функція є найважливішою нарівні з природоохоронною. В цій категорії на національному рівні практично реалізується ідея вирішення суперечності між збереженням земної природної краси та її рекреаційним використанням для організованого масового відпочину і туризму населення. Така форма природного заповідання є на сьогодні найбільш соціально корисною та економічно вигідною.

Рекреаційні природно-заповідні території виконують компромісну функцію узгодження інтересів туристів у відновленні їхніх духовних і фізичних сил – з одного боку, та природного ландшафту в збереженні його цілісності та атрактивності – з іншого [3].

Екологічний туризм є інтеграційним напрямом рекреаційної діяльності, що спрямований на гармонізацію відносин між туристами, туроператорами, природним середовищем і місцевими громадами і реалізується через екологізацію всіх видів туристичної діяльності, охорону природи, екологічну освіту та виховання.

Розвитку екотуризму на природоохоронних територіях присвячено небагато наукових публікацій. В більшості з них характеризуються переважно природничі та історико-культурні ресурси [4,6,7]. Спробами оцінити сучасний стан туристичного загосподарювання природно-заповідних територій Західної України є статті Ю.В. Зінька [5], В.І. Гетьмана [2, 3], О.Ю. Бордун [9].

У цій статті спробуємо коротко охарактеризувати особливості розвитку екотуризму у двох національних природних парках Львівщини – Яворівському та “Сколівські Бескиди”.

Яворівський національний природний парк знаходиться на території Українського Розточчя – одного з найцікавіших фізико-географічних районів Західної України. Українське Розточчя – це вузьке (в середньому 25 км) горбогірне пасмо довжиною 75 км, яке на півночі різко підіймається над Малим Поліссям. У південно-східній частині його проходить Головний Європейський вододіл, на схилах якого беруть початок річки, що належать до басейнів двох морів – Чорного і Балтійського.

Територія парку простягається своєрідним півмісяцем від с. Верещиця Яворівського району до с. Крехів Жовківського району. Його протяжність з заходу на схід – 12–13 км, а з півночі на південь – від 2,5 до 12 км. На півдні парк межує з природним заповідником “Розточчя”, а на півночі – з навчальним полем Яворівського навчального центру ЗОК МО України, відомим як Яворівський полігон [4].

У західній частині парку протікає річка Верещиця, яка впадає у Дністер. У межах парку беруть свій початок ліві притоки Верещиці – річки Ставчанка і Стара Ріка. На півночі знаходяться витoki річок Дерев'янки і Свині (басейн річки Західний Буг).

Парк загальною площею 7108,0 га створено 4 липня 1998 р. Указом Президента України № 744 на базі Яворівського регіонального ландшафтного парку (що існував тут з 1996 р. на площі 4190,0 га) та прилеглих територій Старичівського та Магерівського

військових лісгоспів [61].

За функціональним зонуванням територія парку розділена на заповідну зону площею 661,6 га, зону регульованої рекреації – 1254,1 га, зону стаціонарної рекреації – 30,2 га та господарську зону – 5162,1 га.

Метою створення парку є збереження, відтворення та раціональне використання типових і унікальних лісостепових ландшафтів, інших природних комплексів у межах Головного Європейського вододілу.

Завдяки сприятливим природним умовам Яворівський національний природний парк має також значний рекреаційний потенціал для розвитку еколого-пізнавального, культурологічного, сакрального, а також спортивного (кінного, велосипедного та лижного) туризму, а на прилеглих територіях – кваліфікованого туризму (мисливство, рибальство). В навколишніх населених пунктах існують сприятливі умови для розвитку агротуризму [6].

У парку функціонує чотири комплексних автобусно-пішохідних маршрути: "Страдч – Чорні озера", "Від Янова до Крехова", "Сповідь часу" (родинне гніздо Шептицьких), "Яворівський полігон – минуле і сучасність", а також чотири пішохідних еколого-пізнавальних стежки: "Стежка Івана Франка", "Лелехівка", "Верещиця", "Голуби". В зоні стаціонарної рекреації парку облаштовані місця масового відпочинку туристів: літні відпочинкові навіси, мангали, місця для розведення вогнищ. На водоймах створені умови для аматорської риболовлі, облаштовано пляж, є можливість користування плавзасобами. Чудові красиви Розточчя милуватимуть очі, а ліс подарує свої багатства – гриби, ягоди, цілюще повітря [9].

Національний природний парк "Сколівські Бескиди" створено згідно з Указом Президента України від 11 лютого 1999 р. № 157/99 на території Дрогобицького, Сколівського і Турківського районів Львівської області на загальній площі 35684 га. НПП "Сколівські Бескиди" створено з метою збереження, відтворення та раціонального використання природних ландшафтів, що мають важливе природоохоронне, естетичне, наукове, освітнє, рекреаційне та оздоровче значення [4].

З метою забезпечення охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів і об'єктів НПП "Сколівські Бескиди" його територія поділяється на такі функціональні зони:

- заповідна зона;
- зона регульованої рекреації;
- зона стаціонарної рекреації;
- господарська зона.

Заповідна зона призначена для охорони та відновлення найбільш цінних природних комплексів парку; на її території заборонена будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на її природні комплекси й об'єкти.

Зона регульованої рекреації призначена для короткострокового відпочинку та оздоровлення населення. У ній дозволяється:

- проведення санітарних рубок і заходів, пов'язаних із збереженням, відтворенням і ефективним рекреаційним використанням природних комплексів та об'єктів, згідно з Проектом організації території парку;
- регульований збір грибів, ягід, плодів дикорослих плодових рослин із додержанням природоохоронного та лісового законодавства;
- обладнання туристських та еколого-пізнавальних стежок, організація

- природоохоронної пропаганди, короткотривалі туристські екскурсії й відпочинок населення, збір наукової інформації;
- регулювання чисельності диких тварин до оптимальної, шляхом відлову з наступним переселенням та селекційного відстрілу, спортивне полювання у межах, визначених і закріплених мисливських угідь, з дозволу Мінекобезпеки України;
 - використання природних ресурсів для задоволення потреб працівників НПП "Сколівські Бескиди" та громадян, які постійно проживають на його території, у сінокосах, випасах, городах і паливі, відповідно до встановлених нормативів;
- Зона стаціонарної рекреації призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів та інших об'єктів обслуговування відвідувачів НПП "Сколівські Бескиди". Рекреаційну діяльність на території НПП "Сколівські Бескиди" провадять спеціальні підрозділи, а також інші підприємства, організації на підставі угод з адміністрацією парку.

У межах господарської зони провадиться традиційна господарська діяльність, спрямована на виконання поставлених перед парком завдань, знаходяться населені пункти, об'єкти комунального призначення парку, а також землі інших землевласників і землекористувачів, включені до складу парку, на яких господарська діяльність провадиться з додержанням загальних вимог до охорони навколишнього природного середовища [6].

На територіях регульованої, стаціонарної рекреації та господарської зон забороняється будь-яка діяльність, яка призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища та зниження рекреаційної цінності території парку.

Перспективними для рекреаційного використання є долина р. Велика річка, фортеця "Тустань" (Підгородцівське лісництво), долина р. Кам'янки (Дубинське лісництво), урочища Павлів Потік, Зелем'янка (Сколівське лісництво), м. Сколе, урочище Панасівка (Коростівське лісництво). НПП "Сколівські Бескиди" має можливості для розвитку тут гірськолижного спорту на міжнародному рівні. Через територію парку проходять автомобільна і залізнична транспортні артерії міжнародного значення, що робить його економічно перспективним, особливо для іноземних рекреантів і туристів. Густа річкова мережа, яку утворюють притоки річок Стрий та Опір, робить цю територію особливо привабливою для літнього туризму, а довгі пологі гірські схили сприяють розвитку гірськолижного спорту. До послуг відвідувачів парку – мисливські будиночки, розташовані у Завадківському, Майданському, Сколівському та Підгородцівському лісництвах.

На території парку діють еколого-пізнавальні маршрути, зокрема, "Бутивля–Майдан" (28 км), "Бучина" (1,4 км), "Долиною річки Кам'янка" (4 км) та "Лопата" (12 км) [10].

Попри багатство екотуристичних ресурсів екотуризм на Львівщині розвивається не на повну потужність. Серед чинників, що стримують розвиток екотуризму в Україні і на Львівщині зокрема, переважають економічні та організаційні. До економічних належать: відсутність необхідного початкового капіталу для фінансування робіт із створення науково-природознавчих центрів, формування цільових програм екологічного туризму; незначними є інвестиції у туристичну інфраструктуру та, зокрема, у впровадження екологічних програм, що позначається на стані готельного, транспортного обслуговування, рівні надання послуг; відсутність засобів з менеджменту та маркетингу екотуризму для залучення потенційних туристів для відвідування хоча б тих територій, які мають певну інфраструктуру з прийому, розміщення та обслуговування гостей; відсутність цілеспрямованих наукових досліджень та підготовки необхідних кадрів.

Серед організаційних гальмівних чинників: обмеженість туристських маршрутів у

місяцях екологічного туризму та їх незадовільна облаштованість; відсутність спеціалізованих турорганізацій у сфері екотуризму; бюрократичні заборони й обмеження на відвідування еко туристами привабливих у природному відношенні місць переважно через нерозробленість механізму взаємодії адміністрації природогосподарських і природоохоронних організацій з організаторами еко туристських подорожей та екскурсій; обмежений набір туристсько-рекреаційних послуг для туристів; відсутність суспільно орієнтованого інформаційного менеджменту та PR еко туризму, моди на еко туризм; нестача фахівців як у галузі еко туризму так і у відповідних державних установах, міністерствах та відомствах; відсутність необхідної законодавчої бази.

1. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 р.
2. Гетьман В.І. Еко туризм у національних парках // Екологічний вісник. – 2002. – № 7–8. – С. 24–28.
3. Гетьман В.І. Збереження ландшафтного різноманіття і розвиток еко туризму на природно-заповідних територіях // Туризм на порозі ХХІ століття: освіта, культура, екологія: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (18-20 жовтня 1999р., м. Київ). – К.: КІТЕП, 1999. – С. 191–193.
4. Заповідники і національні природні парки України. – К.: Вища школа, 1999. – 232 с.
5. Зінько Ю.В., Шевчук О.М. Еко туризм у національних природних парках Західної України // Матеріали міжнародної конференції до 120-річчя географії у Львівському університеті (24-26 вересня 2003 року). – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2003. – С. 239–241.
6. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення. Довідник. – К.: Омега-Л, 1999. – 240 с.
7. Природоохоронні території України / Є.В. Кагаловський, К.М.Ситник; За ред. Д.Й. Проценка. – К.: Урожай, 1997. – С. 85–119.
8. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Сільський туризм: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 271 с.
9. Bordun O., Komar R. The development of ecotourism in Roztotchia // Tourism in borderlands – multiaspect study of development. – Rzeszow, 2007. – S. 11– 17.
10. Національний природний парк “Сколівські Бескиди” // Інтерактивний каталог Природно-заповідного фонду України. – [Цит. 2008, 25 травня]. – Доступний з: <http://ukrainainkognita.org.ua/pzf/ZAP_NPP/SkolBeskNPP.htm>

**PECULIARITIES OF ECO-TOURISM DEVELOPMENT
IN NATURAL NATIONAL PARKS IN L'VIV REGION**

Myroslava Kadnichanska

*Secondary comprehensive school № 42 of L'viv
vul. Kashtanova 41, L'viv79038, Ukraine*

The Natural National Parks of L'viv Region are described – Yavorivsky and Skolivski Beskydy. The peculiarities of eco-tourism development in these parks are discussed. Also problems and perspectives of use of natural national parks for eco-tourism are mentioned.

Key words: natural national park, eco-tourism, eco-tourism potential, natural protected areas (fund).

*Стаття надійшла до редколегії 21.02.2008
Прийнята до друку 22.06.2008*